

بررسی اثرات اقتصادی کسب و کارهای فرودگاهی بر رشد گردشگری منطقه

یوسف نوری

اداره کل فرودگاه های استان آذربایجان شرقی

نام نویسنده مسئول:

یوسف نوری

چکیده

حمل و نقل هوایی یکی از امور زیربنایی و اصلی ترین فاکتورهای پیشرفت و پیش نیاز فرایند رشد و توسعه کشورها است. به خاطر جایگاه ویژه ای که از نظر سیاسی، اقتصادی و اجتماعی داشته، از اجزای مهم چرخه تولید و مصرف در سیستم ملی کشورها در بخش خدمات قرار گرفته و بخشی از هزینه های گردشگران را به خود اختصاص می دهد. زیر ساخت های فرودگاه در کنار شرکت های هواپیمایی و با رعایت دستورالعمل های سازمان هواپیمایی کشوری، انجمن بین المللی حمل و نقل هوایی، ایکائو یا سازمان بین المللی هوانوردی غیرنظامی، به عنوان نیرو محرکه صنعت حمل و نقل هوایی در رونق اقتصادی کشور نقش اساسی را بازی می کنند. گردشگری یکی از پویاترین فعالیت های اقتصادی عصر حاضر با نقش مهمی که در توسعه پایدار محلی ایفا می کند، از طریق ترکیب و بکارگیری همزمان منابع داخلی و خارجی، به اندازه ای منافع اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و فرهنگی را برای توسعه منطقه به دنبال داشته که از آن به عنوان صادرات نامرئی یاد می شود. این مطالعه با جستجو در تحقیقات انجام یافته بین سالهای ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۵ در خصوص گردشگری، در پایگاههای اطلاعاتی SID، google scholar، اخبار و انتشارات، مجلات و نشریات داخلی و ماهنامه های آماری شرکت فرودگاهها و ناوبری هوایی ایران باتمركز بر کلمات کلیدی با هدف بررسی تاثیر کسب و کارهای موجود در صنعت هوانوردی بر توسعه گردشگری انجام گرفته، نتایج مطالعه نشان داد که وجود فاصله مکانی فرودگاه ها با زیر ساخت پیشرفته، تکنولوژی مدرن و مجهز از یک طرف وایمنی، راحتی و سهولت تردد با هواپیما در کنار شرکت های هواپیمایی از طرف دیگر، با استفاده از عناصر آمیخته بازاریابی گردشگری و بخصوص تبلیغات، ضمن توسعه صنعت گردشگری و رونق بخشی به اقتصاد منطقه باعث وجود آمدن کسب و کارهای تازه ای از قبیل شرکت های هواپیمایی کم هزینه شده که این کسب و کار نوپا با اثر کاهشی بر هزینه های تمام شده مسافران و گردشگران، در کنار ترمینال های مجهز و پیشرفته و با همکاری شرکت های هواپیمایی با ناوگان مناسب به چرخه اقتصادی و توسعه پایدار کشور رونق بخشیده و بهترین گزینه برای جایگزینی درآمدهای نفتی می باشد.

واژگان کلیدی: گردشگری، صنعت هوانوردی، فرودگاه، کسب و کار، حمل و نقل هوایی

مقدمه

صنعت حمل و نقل هوایی از اصلی ترین فاکتورهای پیشرفت و پیش نیاز فرایند رشد و توسعه کشورها بوده و به عنوان یکی از شاخص های مهم در بررسی توسعه یک کشور تلقی شده و به زیر شاخه های دریایی، زمینی و هوایی (و گاه "ریلی نیز) تقسیم می شود. در این بین شبکه حمل و نقل هوایی از منظر سیاسی، اقتصادی و اجتماعی دارای جایگاه ویژه بوده و به منزله نیروی محرکه سایر قسمتها تلقی شده و با توجه به روند روبه رشد این صنعت، نیازمند سرمایه گذاری مناسب در این حوزه بوده به طوری که در اکثر کشورهای فاقد منابع زیرزمینی، عامل کسب سود چشمگیر از ناحیه جذب گردشگر در استفاده صحیح از این زیر ساخت بوده است [1]. حمل و نقل هوایی با نقش کلیدی که با بهره گیری از امکاناتی نظیر بهترین مسیر، ایمنی راه ها و سرعت جابجایی مسافری و کالا با حفظ حداقل زمان و هزینه در توسعه اقتصادی کشور بازی می کند، باعث توجه به حمل و نقل هوایی شده است، لذا این صنعت در هر منطقه و کشوری جنبه استراتژیک داشته و امروزه آن را به عنوان یکی از پایه های اساسی توسعه متوازن و پایدار کشورها می دانند. از ویژگی های اقتصادی حمل و نقل هوایی تاثیرگذاری آن بر روی دیگر صنایع به ویژه گردشگری است [2]. به خاطر ارتباط تنگاتنگ گردشگری و حمل و نقل هوایی، نزدیک به ۴۰ درصد از گردشگران بین المللی از طریق مسیر هوایی سفر می کنند، در حالیکه در سال ۱۹۹۰ این بخش ۳۵ درصد مسافران را شامل می شد [3]. بعد از ارتباطات دیپلماسی و ایجاد دفاتر کنسولی در روابط بین کشورها، شرکتهای هواپیمایی هستند که حرف اول را می زنند. اجازه نشست و برخاست هواپیما و ایجاد کریدور (راه هوایی) پل ارتباطی بین دو کشور و مهمترین راه ارتباطی بین ملتها و دولت ها در جهت توسعه اقتصادی، فرهنگی و مذهبی می باشد [4]. امروزه صنعت گردشگری و توریسم حتی در میان کشورهای در حال توسعه نیز به عنوان یکی از پویاترین فعالیت های اقتصادی و پر درآمدترین صنایع جهان در عصر حاضر به شمار رفته و بخش قابل توجهی از درآمدهای ارزی کشورها را به خود اختصاص می دهد. اگر کشوری به دنبال بازارهای جدید و سهم بیشتری از بازار جهانگردی باشد، بایستی براساس اصول علمی و مطالعات و تحقیقات میدانی نشأت گرفته از اقتصاد سیاسی و تجارت گام بردارد. هدف گردشگران از سفر به نقاط گوناگون بهره مندی از جاذبه هایی بوده که در مقاصد گردشگری نهفته اند و در این بین اینترنت و تبلیغات دهان به دهان از بازیگران اصلی میدان در اطلاع رسانی محسوب می شوند [5]. پیشرفت اقتصادی هر کشوری با میزان کارایی سیستم حمل و نقل آن رابطه مستقیم داشته و از آنجایی که، حمل و نقل هوایی به عنوان یکی از شاخه های سیستم حمل و نقل، دارای نقش بسیار مهمی در توسعه اقتصادی، اجتماعی، صنعتی و گردشگری است، بنابراین توجه به این صنعت لازم و ضروری بوده [6] و حمایت همه جانبه از این صنعت در راستای پوشش دهی به خدمات گردشگری و توریسم می تواند جایگزین مناسب و بهتری برای درآمدهای نفتی باشد.

۱-پیشینه تحقیق

از تحقیقات انجام شده در زمینه تأثیر صنعت حمل و نقل هوایی بر صنعت گردشگری در کشورهای توسعه یافته می توان به موارد زیر اشاره کرد:

چاین و جوهان تای (۲۰۰۱) در مقاله ای به نقد و بررسی وضعیت خطوط هوایی آسیا از لحاظ تصمیمات سرمایه گذاری، سودمندی و بقاء خطوط هوایی پرداخته و به این نتیجه رسیدند که جهت تغییر و تحول اقتصادی، خطوط هوایی آسیا احتیاج به سرمایه گذاری و خرید هواپیماهای مدرن دارند [7]. تحقیقی که توسط فنجیون جین، فاهویی وانگ، یولیو (۲۰۰۴) در خصوص ارائه الگوهای جغرافیای حمل و نقل مسافران هوایی در چین انجام شده، براساس این الگو استان های چین به استان های صنعتی، اقتصادی، گردشگری و عادی تقسیم و برای هراستان مرکز پروازی خاصی در نظر گرفته شده و نتیجه این تحقیق مشخص کرد که با اجرای این الگو ارتباط هوایی بین استان های چین براساس نوع فعالیت آنها مشخص می شود [8]. (بیگر، توماس، ۲۰۰۶) در بررسی دیدگاه ها و چالش های صنعت هوایی و گردشگری برای مقصد، خطوط هوایی و دولت ها، توسعه صنعت هوایی و توریسم را کاملاً به همدیگر مرتبط دانسته و ضمن آن که شرکت های هواپیمایی بایستی با مدنظر قراردادن این ارتباط به دقت کسب و کار خود را تجزیه و تحلیل نمایند دولت نیز با اطلاع از این رابطه باید به یکپارچه سازی سیاست های حمل و نقل - گردشگری بپردازد [9].

هوپر (۲۰۰۸)، در مقاله ای دیدگاه های رقابت و قانون زدایی در خطوط هندوستان را بررسی و به این نتیجه رسیده است که ورود هواپیماهای جدید به ناوگان هوایی هند و رقابت بین شرکت های هوایی، در رونق صنعت حمل و نقل هوایی هند و جذب گردشگر تأثیر مثبت داشته است [10].

در جمهوری اسلامی ایران نیز تحقیقات بیشتری در رابطه با تأثیر حمل و نقل هوایی بر صنعت گردشگری انجام شده که به شرح ذیل اشاره می شود:

مهرانی و راه چمنی در تحقیقی به این نتایج دست یافتند که با برنامه ریزی و اجرای دقیق مدیریت بازاریابی می توان تا حدود زیادی، درآمد ارزی گردشگری را افزایش داد، درآمدهای خارجی را متنوع نمود و منطقه را از آسیب پذیری ناشی از نوسانات قیمت نفت حفظ کرد. همچنین توجه به نگرش های متنوع بازاریابی می تواند راه حلی برای افزایش جذب گردشگران باشد. سقایی در مقاله ای تأثیر فرودگاه مهرآباد را بر توسعه فعالیت های اقتصادی، صنعتی و گردشگری تهران بررسی نموده و به این نتیجه رسیده است که پروازهای فرودگاه مهرآباد در توسعه فعالیت های اقتصادی و صنعتی تهران تأثیر مثبت دارد [۶]. نظریان و همکاران در مقاله ای نقش حمل و نقل هوایی در توسعه صنعت توریسم با تأکید بر فرودگاه بین المللی ارومیه را بررسی نموده است و به این نتیجه رسیده اند که حمل و نقل هوایی از بعد ایمنی، آسایش و راحتی، سرعت و گنجایش، منظم بودن برنامه ریزی و سرویس دهی، سهولت استفاده و قیمت از نظر گردشگران و مسافران در سفرهای بین المللی جایگاه ویژه ای داشته و فرودگاه ها از نظر کاربری مکان های مناسبی برای تبادلات اقتصادی و فرهنگی و گردشگری نقش مهمی را ایفا نموده و با جلب سرمایه گذاری اقتصادی و صنعتی تا ابعاد زیادی موجب افزایش بازده اقتصادی در زمینه جابه جایی کالا، افراد، متخصصین و تجهیزات در کوتاهترین زمان میشوند [2].

امین بیدختی در مقاله ای به بررسی آمیخته بازاریابی راهبردی در صنعت گردشگری سمنان پرداخته و به این نتیجه رسیده است که از صنعت گردشگری به عنوان یکی از مهمترین منابع درآمدی و بازدهی اقتصادی روزافزون جهان یاد شده و از جمله عواملی که می تواند صنعت گردشگری را توسعه و بهبود بخشد، بکارگیری ابزارها و پارامترهای اثر گذار بازاریابی و مدیریت تقاضای گردشگری است و اگر به صورت عملی و اصولی به هر یک از عناصر آمیخته بازاریابی گردشگری توجه گردد، سهم بازار گردشگری استان افزایش یافته، از مرحله معرفی به مراحل بعدی چرخه حیات مناطق گردشگری گام برداشته و از منافع اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی گردشگری بهره مند می گردد [11]. سقایی هم چنین در مقاله ای به تأثیر صنعت حمل و نقل هوایی بر توسعه گردشگری مشهد پرداخته و به این نتیجه رسیده است که فرودگاه مشهد طی سال های ۸۵-۸۰ بیشترین تأثیر را بر توسعه فعالیت های گردشگری مشهد داشته و با توجه به روند رو به رشد گردشگران مذهبی، تقاضا برای سفر با هواپیما به مقصد مشهد افزایش یافته و از بین عوامل مؤثر (فعالیت های اقتصادی، صنعتی، گردشگری و فاصله) بر تقاضای سفرهای هوایی به مشهد، عوامل فاصله و تقاضای سفر برای انجام فعالیت های گردشگری بیشترین تأثیر را داشته است [12]. براتی و عابدی در چارچوب بررسی نقش فرودگاه ها و حمل و نقل هوایی در توسعه پایدار صنعت گردشگری، نتیجه گرفتند که وابستگی دو صنعت حمل و نقل هوایی و گردشگری زیاد بوده و باعث پیشرفت و توسعه فزاینده هم می شوند [13]. شیرازی نیا و رشیدی شریف آباد، با بررسی نقش طراحی فرودگاه در توسعه اقتصادی، اجتماعی و گردشگری به این نتیجه رسیدند که با توجه به ارتباط ناگسستنی این دو صنعت حمل و نقل هوایی و گردشگری، و سیستم حمل و نقل مثل قلب گردشگری بوده و با توسعه اقتصادی و اجتماعی و گردشگری هر منطقه ارتباط مستقیم دارد [۱۴]. در ادامه مطالعات انجام شده در میهن اسلامی چندین مورد پایان نامه کارشناسی نیز در این زمینه توسط جمعی از دانشجویان دانشگاه غیر انتفاعی شیخ بهایی، گروه جهانگردی به اتفاق سقایی در طی سال های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ انجام گرفته که ذیلاً آنها را مرور می کنیم: ایزدی در پایان نامه اش، به بررسی تأثیر پروازهای داخلی فرودگاه شیراز بر توسعه فعالیت های اقتصادی، صنعتی و گردشگری شیراز پرداخته و به این نتیجه رسیده است که فرودگاه شیراز در توسعه فعالیت های گردشگری شیراز تأثیر دارد. رضانی در پایان نامه کارشناسی خود تأثیر فرودگاه اصفهان را بر توسعه فعالیت های اقتصادی، صنعتی و گردشگری اصفهان بررسی و به این نتیجه رسیده است که فرودگاه اصفهان در توسعه فعالیت های اقتصادی و صنعتی اصفهان تأثیر دارد. قربانی در پایان نامه کارشناسی اش به بررسی تأثیر پروازهای بین المللی فرودگاه امام بر توسعه گردشگری خارجی پرداخته و به این نتیجه رسیده است که بیشترین گردشگر خارجی از کشورهای دبی، سوریه، ترکیه و آلمان به ایران وارد می شوند. مهدیه در پایان نامه کارشناسی تأثیر فرودگاه تبریز را بر توسعه فعالیت های اقتصادی، صنعتی و گردشگری شهر تبریز بررسی و به این نتیجه رسیده است که فرودگاه تبریز در توسعه صنعت گردشگری تبریز تأثیر دارد. دهقان زاد در پایان نامه کارشناسی، صنعت گردشگری جزیره کیش را در رابطه با حمل و نقل هوایی بررسی و به این نتیجه رسیده است که فرودگاه کیش در توسعه گردشگری کیش تأثیر داشته است. زمانی در پایان نامه کارشناسی، تأثیر فرودگاه ساری را بر توسعه فعالیت های گردشگری، اقتصادی و صنعتی استان مازندران بررسی و به این نتیجه رسیده است که فرودگاه ساری در توسعه فعالیت های گردشگری و اقتصادی استان مازندران تأثیر دارد. از بین تحقیقات انجام شده می توان به چند پایان نامه در این خصوص اشاره کرد [12].

۲- مفاهیم، دیدگاه ها و مروری بر مبانی نظری تحقیق:

۱-۲- تعاریف و مفاهیم:

در طبقه بندی فعالیت های اقتصادی که توسط سازمان ملل انجام شده، حمل و نقل شامل حمل بار و مسافر از طریق جاده، راه آهن، کشتی، هواپیما و لوله است. همچنین تأسیسات حمل و نقل نظیر ترمینال ها، راه ها، فرودگاه ها، پل ها، پارکینگ و اجاره انواع وسایل: نقلیه

نیز در زمره این بخش قرار می گیرد [6]. بنابراین، برای شناخت مسایل مربوط به حمل و نقل توجه به شاخه های آن (راه آهن، جاده، راه های هوایی و آبی) ضروری است. نخست باید دانست چه کسی را گردشگر می گویند. تعریفی که از گردشگر شده است عبارت است از کسی است که به قصد تجارت و دیدار خویشان به طور موقت در فاصله زمانی یک روز تا یک سال به مکانی مکانی خارج از حوزه زندگی و کاری خود سفر کند [15]. تعریف سازمان جهانی گردشگری از گردشگر عبارت است از کسی است که به قصد گذران اوقات فراغت، کسب و کار و اهداف دیگر برای مدتی کمتر از یک سال متوالی خارج از اقامتگاه معمول خود به سر برد [16].

۲-۲- دیدگاه ها و مبانی نظری:

در مسایل مربوط به حمل و نقل تنها جغرافی دانان نیستند که اظهار نظر می کنند. بلکه حمل و نقل ذهن متخصصان رشته های دیگر را نیز به خود مشغول می کند. مورخ به تکامل زمانی حمل و نقل و تغییراتی که با سیر زمان در امور بازرگانی حاصل می شود توجه دارد. اقتصاد دان به کمک آمار، ماهیت و حجم کالاهای حمل شده را زیر نظر می گیرد. مهندس ماشین آلات به مسایل تکنیکی حمل و نقل می پردازد و جغرافیدان معطوف است به این که چگونه انسانها به تبع محیط جغرافیایی به حمل و نقل نواحی نظم ویزهای می دهند و بر حسب نیاز و تکنیکی که در اختیار دارند و به مقتضای تمدنی که برخوردارند به آن شکل می دهند همچنین تأثیری که حمل و نقل بر چشم اندازهای طبیعی و انسانی دارد مورد توجه آنها است.

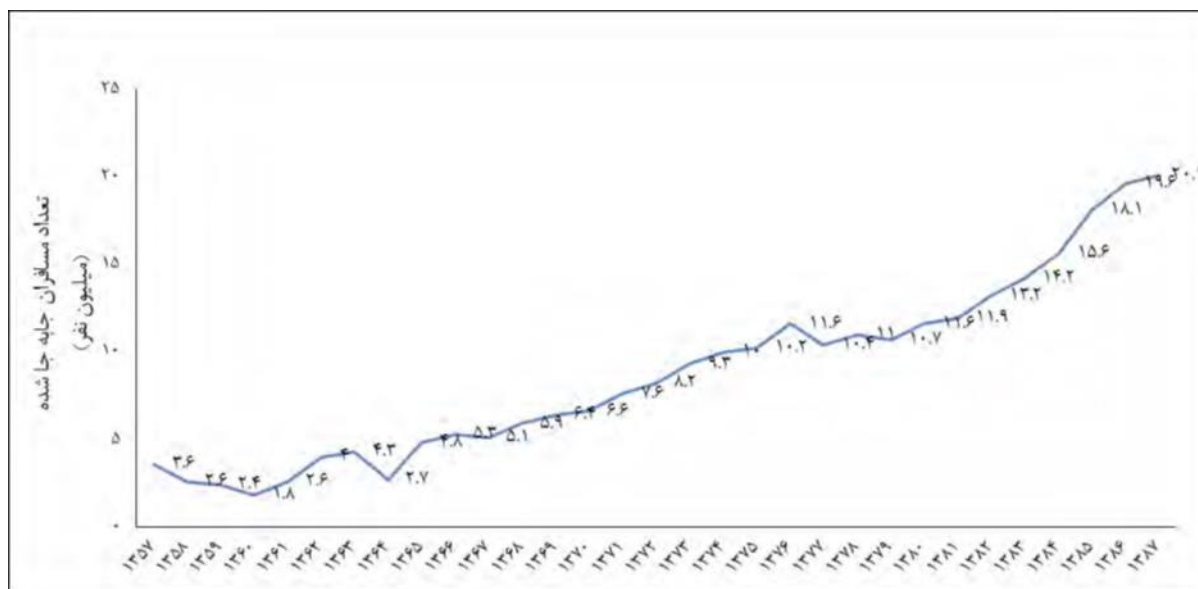
۳- روش تحقیق و مراحل آن

این مطالعه مروری با جستجو در مطالعات انجام یافته بین سالهای ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۵ در خصوص گردشگری، در پایگاههای اطلاعاتی google scholar، SAGE journal، SID، اخبار و انتشارات، مجلات و نشریات داخلی و ماهنامه های آماری شرکت فرودگاهها و ناوبری هوایی ایران باتمركز بر کلمات کلیدی " گردشگری، صنعت هوانوردی، فرودگاه، خدمات هوانوردی، حمل و نقل هوایی " انجام گرفت.

بحث و نتیجه گیری

در مطالعه نظریان که با مراجعه به سازمان ها، مراکز مرتبط داده ها و آماری و استفاده از مدل SWOT انجام شده به این نتیجه رسید که حمل و نقل هوایی از بعد، ایمنی، آسایش و راحتی، سرعت و گنجایش، منظم بودن برنامه ریزی و سرویس دهی، سهولت استفاده و قیمت از نظر گردشگران و مسافران در سفرهای بین المللی جایگاه ویژه ای داشته و ترمینال های فرودگاه ها از نظر کاربری مکان های مناسبی برای تبادلات اقتصادی و فرهنگی و گردشگری نقش مهمی را ایفا می نمایند [2]. فرودگاه ها و شرکت های هواپیمایی با ناوگان مناسب موجب جلب سرمایه گذاری اقتصادی و صنعتی و افزایش بازده اقتصادی در زمینه جابه جایی کالا، افراد، متخصصین و تجهیزات در کوتاهترین زمان میشوند. دوری منطقه از پایتخت و قابلیت انجام انواع پروازهای داخلی و خارجی و پذیرش هواپیماهای مختلف نقطه قوت بوده و میزان استفاده از خدمات فرودگاهی را و رونق گردشگری را افزایش داده، وعدم وجود فضای رقابتی و نبود پروازهای کافی به کشورهای همسایه ضعف این صنعت را نشان می دهد. در بررسی های انجام یافته سقایی، با بررسی تاثیر فرودگاه مهرآباد بر توسعه فعالیت اقتصادی، صنعتی و گردشگری، ضمن موثر دانستن عامل فاصله بر میزان سفرهای هوایی، فالت صنعتی منطقه نیز بیشترین تاثیر را بر تعداد پروازهای مقصد داشته است [6]. در مطالعه دیگری از سقایی، با استفاده از آمار پروازهای فرودگاه مشهد و نرم افزارهای SPSS، تحلیل نقش عامل فاصله در تقاضای سفر هوایی به مشهد (مدل جاذبه)، تأثیر فعالیت های اقتصادی، صنعتی، گردشگری در تقاضای سفر هوایی به مشهد (مدل رگرسیون) و مدل سری زمانی، عامل فاصله بین مشهد و سایر شهرهایی که طی سال های فوق به مشهد پرواز داشته اند را در تقاضای سفرهای هوایی به شهر مشهد موثر دانسته و با استفاده از مزایای این تحقیق و پیش بینی حجم مسافران در سالهای بعدی، ضمن تجهیز امکانات و زیر ساختها، باعث رونق گردشگری و تمایل استفاده از مسافران از این صنعت شده و قطب زیارتی بودن مشهد، وجود مکان های دیدنی نقطه قوت توسعه گردشگری در منطقه محسوب می شود [12]. در مطالعه منصوری مویده، از طریق روش تحقیق پیمایشی و یافتن اینکه، اینترنت از نظر گردشگران مهمترین ابزار برای کسب اطلاعات در مورد مقصد بوده و بر تصویر عاطفی گردشگران تأثیر بسزایی داشته، بعد از اینترنت، تبلیغات دهان به دهان و کتابچه های راهنما و مجلات را در رده دوم و سوم اهمیت قرار داده و علیرغم اینکه در میان ابزارهای بازاریابی مختلف بازاریابی، نقش اینترنت را بیشتر از همه دانسته ولی ضعف تبلیغات اینترنتی ایران در حوزه گردشگری، تاثیر بسیار کمی بر گردشگران خارجی دارد [5]. بیگر با یافتن وابستگی و ارتباط مستقیم گردشگری با حمل و نقل هوایی، وجود آگاهی دولت از ارتباط صنایع حمل و نقل هوایی و گردشگری، را ضروری دانسته و ظهور کسب و کارهای جدید را در ترکیبی از سیاست های سرمایه گذاری در زمینه هواپیماهای پهن پیکر و خطوط هوایی کم هزینه پیش بینی کرده، به شرطی که این سیاست ها باید بازتابی از اهداف اقتصادی استراتژی باشند [9]. فناوری پیوسته بر مسافرت و کسانی که این نوع خدمات را ارائه می دهند اثر گذار بوده و این مسئله به ویژه در رابطه و وابستگی بین سیستم حمل و نقل و سیستم توزیع خدمات و محصولات گردشگری و از سوی دیگر اطلاعات مشتریان کاملاً مشهود می باشد و توزیع قطب های صنعتی، گردشگری، مذهبی، تفریحی در جاهای مختلف کشور و وجود فاصله مکانی بین آنها نیز باعث شده تا تمایل مسافران به استفاده از حمل و نقل هوایی بیشتر شود. از بین عوامل مؤثر (فعالیت های اقتصادی، صنعتی، گردشگری و فاصله) بر تقاضای سفرهای هوایی، عوامل فاصله و تقاضای سفر برای انجام فعالیت های گردشگری بیشترین تأثیر را داشته و این رونق اقتصادی و صنعت گردشگری سبب خروج از اقتصاد نفتی کشور می شود. لازمه رونق دادن به این توسعه چه برای جامعه فرودگاهی و چه برای فعالیت گردشگری این است که از تک تک عناصر آمیخته بازاریابی، بخصوص تبلیغات (هم تبلیغات محیط هوانوردی و فرودگاهی، هم مناطق دیدنی، مذهبی و تاریخی شهرهای کشور) بیشترین بهره را بگیریم. توسعه حمل و نقل هوایی با رونق گردشگری باعث ظهور کسب و کار جدیدی بنام شرکت های هواپیمایی کم هزینه شده و با اثر کاهش در هزینه های مسافران، پیشرفت های فرودگاه های محلی را به وجود آورده و ضمن بهبود جذابیت مقاصد سفر، متقابلاً با جذب خطوط هواپیمایی جدید، چرخ اقتصادی منطقه را به گردش می آورد. با بررسی حمل و نقل هوایی از بعد ایمنی، آسایش و راحتی، سرعت و گنجایش، منظم بودن برنامه ریزی و سرویس دهی، سهولت استفاده و قیمت از نظر گردشگران و مسافران و جایگاه ویژه آن در سفرهای بین المللی به نقش اصلی آن برای تبادلات اقتصادی، گردشگری و فرهنگی پی می بریم. جایگاه حمل و نقل هوایی در تجارت و بازرگانی بین الملل و حتی درون کشور، جایگاهی در حال رشد بوده و وقتی مساله لجستیک در عرصه های ملی و بین المللی مطرح می شود اهمیت آن نمایان می گردد. صنعت حمل و نقل هوایی ضمن حرکت رو به جلو به موازات پیشرفت های اخیر حاصله در تکنولوژی، جایگاه عظیمی در پهنای جهانی بدست آورده است و باتوجه به تاثیر پذیری صنایع حمل و نقل هوایی و گردشگری از همدیگر، از آن جایی که فعالیت توریسم و بازار آن از پردرآمدترین صنایع جهان محسوب شده و درصد بیشتری از درآمدهای ارزی یک کشور را به خود اختصاص می دهد بنابراین طبق جایگاه ویژه ای که حمل و نقل هوایی به خاطر ایمنی، راحتی، منظم بودن برنامه ریز و تسريع در جابجایی گردشگران داشته و از بعد ارزیابی قیمت و هزینه های پرداختی نزد گردشگران ارجحیت داشته لذا این رضایت مسافران از فضای کسب و کار فرودگاهی باعث می شود تا ضمن افزایش ۴۵ درصدی میزان خرید آنها از غرف و اماکن فرودگاهی باعث رونق کسب و کار شود. نیروی انسانی متخصص، متعهد و شاغل در محیط فرودگاهی در کنار زیر ساخت های و تجهیزات فرودگاهی، دستگاههای ناوبری و هوانوردی با ایفای نقش اساسی در

فرایند ثروت آفرینی، از منابع مهم ثروت آفرینی و کسب درآمد می باشند. بازار حمل و نقل بعنوان رکن اصلی توسعه پایدار و متوازن در جامعه امروزی بشری، ضمن داشتن ارتباط تنگاتنگ با مولفه های اقتصادی، امنیت و عدالت اجتماعی باعث افزایش میزان ارزش افزوده حمل و نقل شده و تولید ناخالص داخلی را ارتقا داده و طبق مطالعات اخیر و نتایج حاصل از بررسی عوامل داخلی و محیطی موثر صنعت هوانوردی و فرودگاهی بر فعالیت های گردشگری، مطابق نمودار (۱)، به موازات آن که در زیر ساخت های فرودگاهی سرمایه گذاری های خوبی انجام یافته، ضمن تاثیر مستقیم برهمدیگر، بر روند تغییرات صنعت دیگر نیز اثر متقابل داشته و به همراه تقویت عناصر آمیخته بازاریابی باعث افزایش مسافران جابجا شده، رونق گردشگری و اقتصادی منطقه می گردند [17].

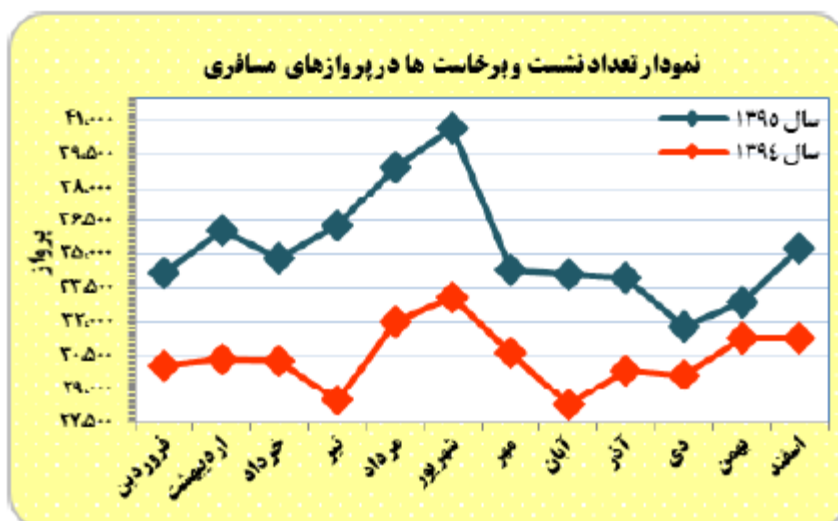

نمودار (۱): تعداد کل مسافر جابجا شده توسط شرکت های هواپیمایی از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۷ [17]

وجود ترمینال های مجهز و تکنولوژی پیشرفته در فرودگاه های کشور، کسب و کارهای ایجاد شده و کاربری های فعال در آن محیط، از نظر آن که مکان های مناسبی برای تبادلات اقتصادی و فرهنگی و گردشگری بوده، در کنار شرکت های هواپیمایی با ناوگان مناسب موجب جلب سرمایه گذاری اقتصادی و صنعتی شده و افزایش بازده اقتصادی در زمینه جابه جایی کالا، افراد، متخصصین و تجهیزات در کوتاهترین زمان را باعث می شود. این ارتقای تکنولوژی و تجهیز سامانه های فرودگاهی به آخرین محصولات تولیدی قابل استفاده در فضای فرودگاهی، توافقات حاصله اخیر پس از برجام که در حوزه هواپیمایی رخ داده همگی باعث تقویت این ناوگان هوایی شده و با سهم قابل توجهی که در جابجایی و انتقال مسافران داشته و نتیجه این تغییرات چشمگیر باعث استفاده روزافزون مسافران و گردشگران از این سیستم حمل و نقل شده، طبق آمار موجود در جدول (۱) و نمودار (۲) شاهد میانگین رشد ۱۶ درصدی در پروازهای انجام یافته سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ بوده ایم [3]. این بازار صنعت هوانوردی با جابجایی بیش از ۴۰ درصد از گردشگران بین المللی سهم بسزایی را به خود اختصاص داده و مطابق نمودار (۱) این روند رشد روبه جلو در مسافران جابجا شده از طریق حمل و نقل هموایی دقیقاً "بیانگر موضوع بوده و از آن جایی که به شکل دایم در حال رشد بوده از سال ۱۹۹۰ تا سال ۲۰۱۲ هر ساله ۴ درصد در تعداد مسافران هوایی جابجا شده رشد داشته است.

جدول (۱): روند رشد تعداد پروازهای انجام شده طی سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ [3]

ماه	سال ۱۳۹۵	سال ۱۳۹۴	درصد رشد
فروردین	۳۴,۲۱۹	۳۰,۱۲۶	۱۴
اردیبهشت	۳۶,۰۴۹	۳۰,۳۵۴	۱۹
خرداد	۳۴,۸۱۵	۳۰,۳۱۷	۱۵
تیر	۳۶,۲۶۸	۲۸,۵۱۷	۲۷
مرداد	۳۸,۹۰۴	۳۲,۰۲۵	۲۱
شهریور	۴۰,۶۸۷	۳۳,۱۴۵	۲۳
مهر	۳۴,۳۵۶	۳۰,۶۵۳	۱۲
آبان	۳۴,۱۲۱	۲۸,۳۱۱	۲۱
آذر	۳۳,۹۷۵	۲۹,۸۷۴	۱۴
دی	۳۱,۸۲۰	۲۹,۶۶۵	۷
بهمن	۳۲,۸۷۴	۳۱,۲۸۷	۵
اسفند	۳۵,۲۶۴	۳۱,۳۵۳	۱۲
جمع کل	۴۲۳,۳۵۲	۳۶۵,۶۲۷	۱۶

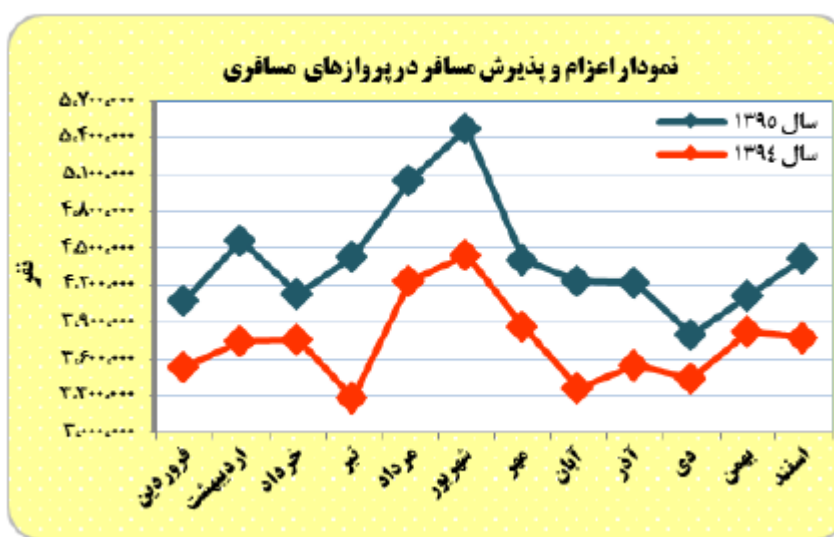

نمودار (۲): مقایسه کل پروازهای انجام یافته در فرودگاههای تحت مالکیت شرکت فرودگاه ها و ناوبری هوایی ایران به تفکیک ماهیانه در سالهای ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ [3]

با توجه به پروازهای انجام شده تجاری در فضای کشور و میزان رضایت حاصله مسافران و گردشگران از امکانات و خدمات ارائه شده به آنها در بالاترین سطح کیفی (که توسط نهادهای نظارتی و بازرسی همیشه قابل رصد بوده) ، تمایل آنها را مطابق با آمار نشان داده شده در جدول (۲) ، روز به روز از این بستر افزایش داده و با حداکثر استفاده ممکن از ظرفیت موجود و صندلی اشغال شده هواپیما ، طبق نمودار (۳) باعث رشد ۱۸ درصدی در میزان مسافران جابجا شده در این صنعت هوانوردی را باعث شده است.

جدول (۲): روند رشد تعداد مسافران جابجا شده طی سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ [3]

ماه	سال ۱۳۹۵	سال ۱۳۹۴	درصد رشد
فروردین	۴,۰۷۹,۳۴۲	۳,۵۳۰,۲۵۵	۱۶
اردیبهشت	۴,۵۶۰,۲۰۰	۳,۷۵۲,۵۴۶	۲۲
خرداد	۴,۱۳۰,۱۸۹	۳,۷۶۰,۰۷۲	۱۰
تیر	۴,۴۳۵,۳۱۲	۳,۲۸۸,۸۳۲	۳۵
مرداد	۵,۰۵۴,۰۸۴	۴,۲۳۶,۴۰۶	۱۹
شهریور	۵,۴۷۶,۷۴۱	۴,۴۴۷,۶۸۵	۲۳
مهر	۴,۴۰۶,۱۶۹	۳,۸۶۴,۴۳۳	۱۴
آبان	۴,۲۳۴,۰۷۵	۳,۳۶۸,۹۲۲	۲۶
آذر	۴,۲۲۲,۲۰۰	۳,۵۴۶,۷۷۷	۱۹
دی	۳,۷۹۸,۱۱۹	۳,۴۴۲,۳۰۲	۱۰
بهمن	۴,۱۲۰,۹۵۹	۳,۸۲۰,۸۴۱	۸
اسفند	۴,۴۱۵,۵۹۲	۳,۷۶۷,۶۳۸	۱۷
جمع کل	۵۲,۹۳۲,۹۸۲	۴۴,۸۲۶,۷۰۹	۱۸

نمودار (۳): مقایسه مسافران جابجا شده در فرودگاه های تحت مالکیت شرکت فرودگاه ها و ناوبری هوایی ایران به تفکیک ماهیانه در

سالهای ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ [3]

با مد نظر قرارداد این افزایش پروازی و مسافری و کسب و کارهای ایجاد شده، چه آنهایی که بطور مستقیم در محیط فرودگاهی فعالیت می کنند و چه آنهایی که به طور غیر مستقیم در محیط پیرامونی و خارجی فرودگاه از این صنعت منتفع می گردند، باعث اشتغال نیروی کار و افزایش تولید ناخالص ملی شده و رونق اقتصادی منطقه را باعث می گردند. این رونق اقتصادی در کنار زیر ساخت های ایجاد شده در سال های اخیر و فعالیت های تازه فرودگاهی از قبیل کارگو (ترمینال بار هوایی)، مجتمع های رفاهی - تفریحی، هتل های فرودگاهی، غرف و اماکن تجاری داخل ترمینال، ضمن شکوفایی اقتصاد منطقه و صنایع موجود، میزان تولید و در نتیجه جابجایی محصولات تولیدی و بار های منتقل شده را مطابق آمار موجود در جدول (۱) به موازات افزایش پروازی و مسافری به میزان ۱۳ درصد افزایش داده و سهم قابل توجهی در تولید ناخالص ملی را سبب شده است [18].

جدول (۳): روند رشد تعداد پروازها، مسافران و بار جابجا شده طی سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ [3]

درصد رشد			سال ۱۳۹۴			سال ۱۳۹۵		
نشت و برخاست (فروند)	اعزام و پذیرش (بار و پست)	ارسال و پذیرش (بار و پست)	نشت و برخاست (فروند)	اعزام و پذیرش (بار و پست)	ارسال و پذیرش (بار و پست)	نشت و برخاست (فروند)	اعزام و پذیرش (بار و پست)	ارسال و پذیرش (بار و پست)
۴۲۲،۳۵۲	۵۲،۱۳۲،۱۸۲	۵۰۴،۶۷۴،۱۵۸	۳۶۵،۶۲۷	۴۴،۸۲۶،۷۰۶	۴۴۸،۱۹۰،۲۴۱	۱۶	۱۸	۱۳

قیمت پایین مسافرت هوایی به علت تقاضای مداوم و روبه بالا در طی سال های اخیر به علت امنیت و ایمنی پروازها، یکی از دلایل رشد این جابجایی ها و میزان استفاده گردشگران از این نوع حمل و نقل بوده و از عوامل دیگر در شکوفایی این صنعت به توزیع صنایع داخلی، مناطق دیدنی، تفریحی، زیارتی، قطب های تولیدی و صنعتی در سطح کشور نیز می توان اشاره کرد. سهم مستقیم سفر و گردشگری در تولید ناخالص داخلی و مشاغل جهان در سال ۲۰۱۵ به ترتیب ۲/۲ تریلیون دلار و ۱۰۸ میلیون شغل بوده است. براساس گزارش سالانه شورای جهانی سفر و گردشگری درباره تاثیرات اقتصادی صنعت توریسم، با در نظر گرفتن اثرات گسترده تر این صنعت از جمله نقش غیرمستقیم آن، سهم کل (مستقیم و غیر مستقیم) صنعت سفر در اقتصاد جهانی طی سال ۲۰۱۵، ۷/۲ تریلیون دلار بوده که معادل ۹/۸ درصد از کل تولید ناخالص داخلی جهان را تشکیل می دهد. طبق این گزارش، در سال گذشته میلادی ۲/۵ میلیون شغل جدید به طور مستقیم و ۷/۲ میلیون شغل در کل در این بخش ایجاد شده که تعداد کل مشاغل مستقیم در این بخش را به ۱۰۸ میلیون رسانده است [18].

با بررسی مطالعات صورت گرفته و شرایط حاکم بر جو صنایع مذکور به ویژه در دوران پسارجم پیشنهاد می گردد:

- ۱- با تقویت نقاط قوت صنعت هوانوردی و فرودگاهی و استفاده بهینه از پتانسیل موجود با حمایت از فعالان حوزه گردشگری، به رونق اقتصادی شهر و کشور سرعت داده شود.
- ۲- با حمایت از کسب و کارهای جدید در بازار هوانوردی و ایجاد فضای رقابتی سالم، ضمن همکاری با شرکت همسایه، نسبت به برقراری پرواز در مسیرهای جدید اقدام شود.
- ۳- با تعریف سیستم جدیدی از جابجایی مسافران و حمل و نقل ترکیبی، با سهولت تردد مسافران و گردشگران به رشد و توسعه این صنعت و متقابلاً گردشگری کمک شود.
- ۴- با تشکیل کمیته مرکب از کارشناسان هر دو حوزه، جاذبه های گردشگری، تاریخی، مذهبی با تبلیغات مناسب در پرتال های سازمان های مرتبط، برای گردشگران داخلی و خارجی اطلاع رسانی شود.
- ۵- با برنامه ریزی مناسب و استفاده درست از عوامل آمیخته بازاریابی گردشگری، با ایجاد جایگاه مناسب در بازار صنعت گردشگری، سعی در جایگزین کردن آن به جای درآمدهای نفتی شود.
- ۶- با بازنگری در قوانین حاکم بر هردو صنعت گردشگری و هواپیمایی و رفع موانع موجود و مقررات زدایی باعث حضور رقبای توانمند در این عرصه شده که منجر به تحول بهتر در زمینه ارائه خدمات بهتر می گردد.
- ۷- تسهیل شرایط سرمایه گذاری توسط بخش خصوصی در حوزه فرودگاهی باعث تقویت این ناوگان شده و میزان رضایت مسافران و گردشگران را باعث می شود.

منابع و مراجع

- [۱] نجف، ح، "حمل و نقل هوایی، نیروی محرکه سایر بخش ها" سال ۱۳۹۵، پرتال جامع اطلاعات تخصص صنعت حمل و نقل : WWW.IRANWAY.COM
- [۲] نظریان، ا، قادری، ا و حقیقی، ع، "نقش حمل و نقل هوایی در توسعه صنعت توریسم با تاکید بر فرودگاه بین المللی ارومیه، فصلنامه جغرافیای انسانی، ۱۳۸۹، سال دوم، شماره سوم، صص ۴۴-۲۵
- [۳] وب سایت شرکت مادر تخصصی فرودگاه های کشور : WWW.AIRPORT.IR.
- [۴] رحمان سرشت، ح توسعه سازمان با برنامه ریزی راهبردی با تاکید بر سازمانهای گردشگری. اقتباس و ترجمه حسین سرشت و غلامرضا جمشیدنژاد. تهران: شرکت چاپ نشر بازرگانی، ۱۳۸۹.
- [۵] منصوری موید، ف، سلیمانی، س، "ابزارهای بازاریابی و تصویر ذهنی گردشگران از مقصد، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری"، سال هفتم، ۱۳۹۱، شماره ۱۸، صص ۱۱۰-۹۳
- [۶] سقائی، م، "تحلیلی برتأثیر فرودگاه مهرآباد بر توسعه فعالیت های اقتصادی، صنعتی و گردشگری شهر تهران ۱۳۸۵-۱۳۸۰"، مجله مطالعات و پژوهش هاش شهری و منطقه ای، سال اول، ۱۳۸۸، شماره ۳، صص ۱۵۰-۱۳۵
- [7] Chin, Anthoy T. H, and John H. Tay (2001)", Developments in air transport: implication on investment decisions, Profitability and survival of Asian airlines" Jornal of Air Transport Management 7:319- 330.
- [8] Fengjun Jin, and fahui wang, and yu liu (2004), Geographic Patterns of Air Passenger Transport in china 1980-1998: Imprints of Economic Growth, Regional inequality, and Network Development. 56(4), pages 471-487.
- [9] T Bieger, A Wittmer -(2006) " Air transport and tourism—Perspectives and challenges for destinations, airlines and governments" Journal of Air Transport Management, 2006 – Elsevier
- [10] P Hooper, (2008), " liberalizing airline completion in India", Journal of Air Transport management ,
- [۱۱] امین بیدختی، ع، زرگر، م و نظری، م " آمیخته بازاریابی راهبردی در صنعت گردشگری، مطالعات مدیریت راهبردی"، ۱۳۸۹، صص ۶۸-۴۹.
- [۱۲] سقائی، م، " تحلیلی برتأثیر صنعت حمل و نقل هوایی بر توسعه گردشگری مذهبی، مورد مطالعه فرودگاه مشهد"، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۱۳۹۱، شماره ۳ صص ۸۴-۷۱
- [۱۳] براتی، ع، عابدی درجه، م، ۱۳۹۳، "نقش فرودگاه ها و حمل و نقل هوایی در توسعه پایدار صنعت گردشگری"، کنفرانس بین المللی توسعه پایدار، راهکارها و چالش ها با محوریت کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری، ۱۳۹۳
https://www.civilica.com/Paper-ICSDA01-ICSDA01_1291.html
- [۱۴] شیرازی نیا، ش و رشیدی شریف آباد، س، " نقش طراحی فرودگاه در توسعه اقتصادی، اجتماعی و گردشگری (مطالعه موردی: فرودگاه شیراز) "، سومین کنفرانس بین المللی عمران، معماری و شهرسازی، کوالالامپور - مالزی، دانشگاه علم و صنعت واحد نور، دانشگاه IUMW کوالالامپور، سال ۱۳۹۵- https://www.civilica.com/Paper-ICBE03-ICBE03_052.html
- [۱۵] تولاپی، س، مروری بر صنعت گردشگری، نشر دانشگاه تربیت معلم، نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۶
- [۱۶] رنجبران، ب، زاهدی، م، ترجمه کتاب برنامه ریزی توریسم در سطح ملی و منطقه ای، مولف سازمان جهانی جهانگردی، نشر جهاد دانشگاهی، واحد اصفهان، ۱۳۷۹.
- [۱۷] نوایی، ر، " نقش حمل و نقل هوایی در توسعه صنعت توریسم"، دهمین کنفرانس بین المللی اقتصاد و مدیریت، رشت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، ۱۳۹۶، https://www.civilica.com/Paper-ICOEM04-ICOEM04_124.html
- [۱۸] روزنامه دنیای اقتصاد، شماره روزنامه ۴۱۸۰، یکشنبه ۷ آبان ۱۳۹۶. <http://donya-e-eqtesad.com>